

Ο Νέλσον Μαντέλα, το Αφρικανικό Εθνικό Κογκρέσο και η πολιτική μετάβαση του 1994

Των Shawn Hattingh και Lucien van der Walt

Ο θάνατος του Νέλσον Μαντέλα συνοδεύτηκε από χιλιάδες άρθρα και εκατομμύρια ανθρώπων τα οποία απέδιδαν σε αυτόν φόρο τιμής. Εξυμνώντας τον σωστά, για την εναντίωση του στον φυλετισμό, την συνεισφορά του στους απελευθερωτικούς αγώνες στην Ν. Αφρική και για την στάση του ενάντια στο καθεστώς του απαρτχάιντ, το οποίο και τον κράτησε φυλακισμένο για 27 χρόνια. Για μεγάλο μέρος της ζωής του ο Νέλσον Μαντέλα υπήρξε η βασική φιγούρα των απελευθερωτικών αγώνων στην Ν. Αφρική κατά την διάρκεια των δεκαετιών του 1960, 1970 και 1980. Η κατάλυση του καθεστώτος του απαρτχάιντ και των απεχθών ρατσιστικών και κατασταλτικών του πολιτικών, αποτέλεσε ένα σημαντικό θρίαμβο για την εργατική τάξη της Ν. Αφρικής και όχι μόνο, δείχνοντας πως οι καθημερινοί άνθρωποι μπορούν να καταλύσουν καθεστώτα που μοιάζουν ακλόνητα. Η μετάβαση του 1994 στην Ν. Αφρική υπήρξε μέρος μιας πολιτικής επανάστασης, μια απόσχιση από το απαρτχάιντ και την αποικιοκρατική περίοδο της κρατικά αποδεκτής λευκής κυριαρχίας και σίγουρα αποτέλεσε μια “μαζική βελτίωση” στις συνθήκες τις πλειοψηφίας των κατοίκων (*Workers Solidarity: the voice of anarcho-syndicalism*, 1995, no. 1). Αυτή η μετάβαση εισήγαγε ένα νέο

κράτος, αποκομμένο από τον φυλετισμό, στο οποίο η Ν. Αφρική αποτελούσε μια πολυφυλετική, πολυπολιτισμική, αλλά ενοποιημένη χώρα, βασισμένη στις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

“Μαζική νίκη” αλλά μη ολοκληρωτική

Ο καπιταλισμός βέβαια έμεινε ακλόνητος στην θέση του, αλλά παρόλα αυτά μια σειρά μαζικών και πραγματικών αλλαγών διαδραματίστηκαν, οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής φύσης, οι οποίες επέφεραν μια κάποια ποιοτική βελτίωση στις ζωές εκατομμυρίων ανθρώπων. Και για πολλούς είναι ακριβώς αυτή η σύνδεση του Μαντέλα με αυτή την νίκη που τον κάνει να έχει μια τόσο συναισθηματικά ισχυρή θέση στον λαό της Ν. Αφρικής. Η προσπάθεια διαφόρων ποπ σταρ και διασημοτήτων ή καταπιεστικών καθεστώτων και ιμπεριαλιστικών πολεμοχαρών, να καθοδηγήσουν και να εκμεταλλευτούν αυτό το κύμα ενθουσιασμού για την δική τους δημοσιότητα δεν μπορεί να αλλάξει το παραπάνω βασικό γεγονός.

Ταυτόχρονα οι πολιτικές του Μαντέλα είχαν σημαντικά όρια, τα οποία πρέπει να αναγνωρίσουμε εάν θέλουμε να κατανοήσουμε το σημερινό αδιέξοδο, σχεδόν 20 χρόνια αργότερα, της Ν. Αφρικής. Ομολογουμένως ο Μαντέλα ποτέ του δεν ξεπουλήθηκε αφού ο ίδιος πίστευε και είχε αφιερώσει το έργο του στην δημιουργία ενός μεταρρυθμισμένου καπιταλισμού, μιας συμμετοχικής δημοκρατίας και μιας ενοποιημένης Ν. Αφρικής βασισμένης στα ίσα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα, ένα εγχείρημα μέσα από το οποίο μαύροι καπιταλιστές και μαύρες κρατικές ελίτ θα δημιουργούνταν και θα ανερχόντουσαν στην εξουσία. Οι παραπάνω στόχοι όντως επιτεύχθηκαν, αλλά έφεραν μαζί τους μεγάλα προβλήματα τα οποία πρέπει να αντιμετωπιστούν εάν θέλουμε να επιτύχουμε την τελική και ολική απελευθέρωση της εργατικής τάξης της Ν. Αφρικής.

Όσο η βασική κληρονομιά του απαρτχάιντ παραμένει στην εκπαίδευση, στα εισοδήματα, την στέγαση και τις υπόλοιπες κοινωνικές σφαίρες και όσο η εργατική τάξη όλων των διαφόρων φυλών παραμένει αποκομμένη από την εξουσία και τον κοινωνικό πλούτο από μια μαύρη και λευκή κυρίαρχη τάξη, τόσο το εθνικό ζήτημα – οι βαθιές φυλετικές/ εθνικές κατηγοριοποιήσεις στην χώρα και η πραγματικότητα της συνεχιζόμενης φυλετικής/ εθνικής καταπίεσης της μαύρης, έγχρωμης εργατικής τάξης- θα παραμένει άλυτο. Συνεχίζοντας την δημιουργία ανταγωνισμών και συγκρούσεων που υποσκάπτουν το μέλλον και τις βασικές κατακτήσεις της νέας Ν. Αφρικής. Οι οποίες δίνουν το κατάλληλο έδαφος για μια δεξιά λαϊκίστικη δημαγωγία, ξενοφοβία και ληστεία. Εν αντιθέσει με την κατάσταση της εργατικής τάξης μια πανίσχυρη μαύρη ελίτ, που συγκεντρώθηκε στο κράτος με μια ολοένα αυξανόμενη επιχειρηματική παρουσία, κατάφερε την δική της εθνική απελευθέρωση (van der Walt, 2013, “Who Rules South Africa?,”

Zabalaza, no 13).

Η μετάβαση του 1994 ήταν μια σημαντική νίκη, αλλά όχι η τελειωτική, μιας και για την τελειωτική νίκη χρειάζεται μια ριζοσπαστική αλλαγή στην κοινωνία στην κατεύθυνση μιας ελευθεριακής και σοσιαλιστικής βάσης, θεμελιωμένη σε μια πραγματικά συμμετοχική δημοκρατία, στις κοινωνικές μας ανάγκες αντί της λογικής του κέρδους και της εξουσίας, στην κοινωνική και οικονομική ισότητα (*WorkersSolidarity: thevoiceofanarcho-syndicalism*, 1995, no. 1), καθώς και στην εστίαση στο ψυχολογικό και πολιτισμικό αντίκτυπο του απαρτχάιντ στην κοινωνία.

Το σημάδι/αποτύπωση της εργατικής τάξης

Για τα εκατομμύρια των ανθρώπων που συμμετείχαν στον αγώνα ενάντια στο απαρτχάιντ -και ειδικά για το μεγάλο πλήθος της μαύρης εργατικής τάξης που αποτέλεσε την αιχμή του αγώνα- ο Νέλσον Μαντέλα αποτέλεσε μια έμπνευση και ένας ελευθερωτής, ενσαρκώνοντας για πολλούς την νίκη ενάντια στο απαρτχάιντ καθώς και το όραμα και την ελπίδα για μια νέα Ν. Αφρική βασισμένη στην ελευθερία. Ωστόσο παρά τον ηρωικό ρόλο που ο Μαντέλα έπαιξε, ήταν επίσης και ο πρώτος ο οποίος παραδεχόταν πως “δεν είναι οι βασιλιάδες και οι στρατηγοί αυτοί που γράφουν την ιστορία, αλλά οι μάζες των ανθρώπων, των εργατών, των αγροτών, των γιατρών, του κλήρου” (ομιλία, Soccer City, Soweto, 13/2/1990). Και πράγματι ήταν η ίδια η μαύρη εργατική τάξη πάνω από όλους τους άλλους που μέσω του αγώνα κατέλυσε πολλά κομμάτια του απαρτχάιντ στα τέλη της δεκαετίας του 80, όπως τους νόμους που περιόριζαν μέσω της χρήσης εσωτερικών διαβατηρίων την είσοδο των μαύρων σε αρκετές περιοχές (pass law system) καθώς και πολλούς άλλους απεχθείς νόμους και πολιτικές.

Η σταδιακή κατάργηση του επίσημου απαρτχάιντ από το 1987 και οι διαπραγματεύσεις στις αρχές της δεκαετίας του 90 οδήγησαν στα τέλη του 1993 σε μια μεταβατική κυβέρνηση η οποία συμπεριλάμβανε το Αφρικάνικο Εθνικό Κογκρέσο (ANC) του Μαντέλα και στην συνέχεια στις πρώτες μη φυλετικές κοινοβουλευτικές εκλογές το 1994, όμως ήταν ακριβώς αυτοί οι μαζικοί αγώνες που επέβαλλαν αυτές τις αλλαγές. Για πολλούς από τους αγωνιστές που συμμετείχαν σε αυτούς τους αγώνες, ο Νέλσον Μαντέλα αποτελούσε έναν ήρωα, όμως βέβαια οι ηρωικές πράξεις ενός μεγάλου μέρους της εργατικής τάξης ήταν που οδήγησαν στην απελευθέρωση από την φυλακή του Νέλσον Μαντέλα. Το 1990 μαζικές διαδηλώσεις εκατομμυρίων εργατών και φτωχών εξασφάλισαν την απελευθέρωση τόσο του Μαντέλα όσο και πολλών άλλων, καθώς επίσης και την επανανομιμοποίηση των μέχρι τότε παράνομων κομμάτων όπως το ANC και το ΚΚ της Ν. Αφρικής (SACP) . Ο ίδιος ο ένοπλος αγώνας του ANC από το εξωτερικό, παρά τους διάφορους επακόλουθους μύθους, κατάφερε πολύ λίγα

πράγματα ενάντια στις ένοπλες δυνάμεις του απαρτχάιντ, σε αντίθεση με τα συνδικάτα, την κοινωνική ανυπακοή και τον μαζικό αγώνα, οι οποίοι διαδραμάτισαν έναν καθοριστικό ρόλο. Κινήματα όπως η “εργατίστικη” ομοσπονδία των συνδικάτων της Ν. Αφρικής (FOSATU), το ενωμένο δημοκρατικό μέτωπο (UDF), το Εθνικό Φόρουμ και το κογκρέσο των συνδικάτων της Ν. Αφρικής (COSATU) ήταν αυτά που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην κατάργηση του απαρτχάιντ.

Το παραπάνω πρόκειται για ένα σημαντικό μάθημα και τα σημάδια και το αντίκτυπο αυτών των ταξικών και εθνικών αγώνων σκιαγραφούν ακόμα την Ν. Αφρική και τους συσχετισμούς της ταξικής εξουσίας στην οποία η εργατική τάξη σήμερα μπορεί να βρίσκεται σε διαδικασία υποχώρησης, αλλά σίγουρα δεν έχει ηττηθεί ακόμα. Αυτοί ακριβώς οι αγώνες είναι που σε ένα βαθμό περιορίζουν την κυρίαρχη τάξη και υπερασπίζονται τις κατακτήσεις του 1994 και όχι κάποια φιλελεύθερη ελίτ ή τα δικαστήρια, ή ο καπιταλιστικός τύπος ή το ACN. Και σίγουρα το ACN σήμερα μέσω της διαφθοράς, της παράνοιας, της εξουσιαστικής του παράδοσης και των πολιτικών μέσω των οποίων μέρη του κράτους καταλήφθηκαν για να καλύψουν σκοπούς συσσώρευσης του κεφαλαίου, αποτελεί μια απειλή σε αυτές τις κατακτήσεις και σε καμία περίπτωση κάποιον διάδοχο και υπερασπιστή τους.

Το ανάστημα του Νέλσον Μαντέλα ήταν τέτοιο όπως και οι μύθοι που αναπτύχθηκαν γύρω από το ACN, που μεγάλα τμήματα της μαύρης εργατικής τάξης εναπόθεσαν τις ελπίδες τους στο ACN για να αναλάβει τις διαπραγματεύσεις με το λευκό τμήμα της κυρίαρχης τάξης με σκοπό τον τερματισμό του απαρτχάιντ. Ο Μαντέλα έπαιξε έναν καταλυτικό ρόλο σε αυτές τις διαπραγματεύσεις (αν και το ACN τις ανέλαβε ως μια αρχηγική ομάδα, με άτομα όπως ο Thabo Mbeki και ο Cyril Ramaphosa να αναλαμβάνουν την αρχηγία κατά καιρούς).

Αντιφυλετισμός

Οι αντιφυλετικές πολιτικές του ANC του Μαντέλα σήμαιναν πως οι θέσεις του πάνω στις διαπραγματεύσεις στηρίζονταν πάνω σε μια ενιαία Ν. Αφρική όλων των φυλών, αποτελώντας έτσι μια προσπάθεια να σφυρηλατήσει ένα μέλλον και ένας συμβιβασμός που θα απέφευγε μια εξέλιξη που θα οδηγούσε τη Ν. Αφρική σε ένα πόλεμο φθοράς και παρακμής σαν αυτό της Βυρηντού. Για τον Μαντέλα “μια νέα Ν. Αφρική θα έπρεπε να εξαλείψει το φυλετικό μίσος και την καχυποψία που δημιούργησε το απαρτχάιντ, προσφέροντας έτσι ειρήνη, ασφάλεια και ευημερία για όλους τους πολίτες της”. Επίσης επέμενε πως “κανένας άντρας ή γυναίκα που εγκατέλειψε το απαρτχάιντ θα αποκλειόταν από το κίνημα μας”

(ομιλία, Soccer City, Soweto, 13/2/1990).

Η πίστη και αφοσίωση του στην αρχή πως “η Ν. Αφρική ανήκει σε όλους όσους κατοικούν σε αυτήν, άσπρους και μαύρους” (*Freedom Charter*, 1955) και το κάλεσμα του στο λευκή εργατική τάξη να συμμετάσχει στις εργατικές ενώσεις που συνδέονταν με το ACN (ομιλία, Soccer City, Soweto, 13/2/1990) ήταν μέρος μια σημαντικής αντιφυλετικής παράδοσης που βοήθησε στο να τεθούν οι βάσεις για μια ειρηνική και προοδευτική επίλυση του ζητήματος στην δεκαετία του 1990. Σε εκείνο το σημείο η χώρα είχε διαχωριστεί μεταξύ δυο αντικρουόμενων κινήματων, αυτό της μαύρης εργατικής τάξης το οποίο ηγήτο το ACN και το SACP και το μπλοκ του απαρτχάιντ το οποίο δεν αποτελούταν μόνο από λευκούς καπιταλιστές και την πολιτική ελίτ, αλλά και από μια μαύρη ελίτ που προσχώρησε στο καθεστώς του απαρτχάιντ μέσω του συστήματος της πατρίδας (στην homeland system, πρόκειται στην ουσία για ένα είδος διαχωρισμού του πληθυσμού βάσει φυλετικών ομάδων το οποίο εφάρμοσε το απαρτχάιντ, με αποτέλεσμα την δημιουργία φυλετικών κοινοτήτων πολλές από τις οποίες είχαν την δική τους τοπική κυβέρνηση, δίνοντας έτσι την ευκαιρία σε επιτήδειους ρουφιάνους να γίνουν τα τοπικά τσιράκια του απαρτχάιντ απολαμβάνοντας τα ανάλογα προνόμια αυτής της θέσης, δημιουργώντας την τοπική ανώτερη τάξη μέσα σε αυτές τις περιοχές), ιδίως στο Bophuratswana, το Ciskei και το Kwazulu.

Αυτές οι αρχές, και όχι κάποια φυλετική ή εθνική αξία, λοιπόν έθεσαν τις κατάλληλες βάσεις για μια ενότητα και πολιτικό αγώνα. Αν και η κυρίαρχη θέση του ACN από την δεκαετία του 1950 στηριζόταν σε μια αντιφυλετική ιδεολογία, το ACN πάντα περιελάμβανε ρατσιστικό “λαϊκισμό” ή “αφρικανίστικες” ομάδες, όπως του Peter Mokaba την δεκαετία του 1990 (μια παράδοση που πιο πρόσφατα εκπροσωπήθηκε από φιγούρες όπως ο Jimmy Manyi και ο Julius Malema). Η πλευρά του Μαντέλα, έπαιξε ένα σημαντικό ρόλο στην υπεράσπιση του αντιφυλετισμού απέναντι στις προαναφερόμενες ομάδες, του οποίου η παράδοση έχει τις ρίζες της στα πρώιμα συνδικαλιστικά και κομμουνιστικά κινήματα της Ν. Αφρικής. Αυτός ο αντιφυλετισμός ο οποίος ήταν επαναστατικός στα πλαίσια του απαρτχάιντ της Ν. Αφρικής και επίσης αρκετά σημαντικός υπό το πρίσμα μια πολιτικής που προωθεί τον ταξικό αγώνα, κατέστησε το ANC σχετικά πιο ριζοσπαστικό από τους εθνικιστές αντιπάλους του. Το Παναφρικανικό Κογκρέσο (PAC) το οποίο δημιουργήθηκε από πρώην μέλη του ACN στο τέλος της δεκαετίας του 1950 για παράδειγμα ήταν υπέρ του φυλετικού πολέμου, ενώ παράλληλα οι ακροδεξιοί λευκοί της Ν. Αφρικής και οι αντιδραστικές δυνάμεις, οι οποίες συμπεριλάμβαναν μέρη του στρατού αναζητούσαν μια τελική φυλετική αναμέτρηση επίσης. Προφανώς κάτι τέτοιο μπορεί να δημιουργήσει μόνο φρίκη και τρόμο, παρολα αυτά και τα δυο προαναφερόμενα μέρη επιζητούσαν κάτι τέτοιο στις αρχές της δεκαετίας του 90 μέσω διάφορων προκλήσεων και βίας, όπως το μακελειό στην εκκλησία του St. James από το στρατιωτικό τμήμα του PAC το 1993, και την δολοφονία του Chris

Hani αρχηγού του SACP από του λευκούς δεξιούς το 1993 επίσης.

Τα οφέλη του 1994

Η πολιτική μετάβαση του 1994 είχε ως αποτέλεσμα μαζικές αλλαγές, με τους εργατικούς νόμους πλέον να μην κάνουν φυλετικές διακρίσεις και τα επίσημα δικαιώματα των εργατικών ενώσεων να επεκτείνονται σε όλες τις κατηγορίες των εργατών. Το κράτος πρόνοιας προεκτάθηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό, φτάνοντας σήμερα τους 16 εκατομμύρια συμμετέχοντες σε αυτό οι οποίοι να λαμβάνουν κάποιας μορφής επίδομα, συμπεριλαμβανομένου ενός επιδόματος για την ανατροφή παιδιών για τις φτωχές οικογένειες, ενώ επίσης τερματίστηκε η άνιση κατανομή των κρατικών επιδοτήσεων που επικράτησε στις δεκαετίες του 1960 και 1970 και έφτανε σε κλίμακα 7:1 μεταξύ λευκών και μαύρων. Οι δαπάνες για την παιδεία αυξήθηκαν σημαντικά στα σχολεία των μαύρων και ιστορικά (φυλετικά) διαχωρισμένα πανεπιστήμια έγιναν ανοικτά σε όλους. Η απόλυτη (και όχι η σχετική) φτώχεια μειώθηκε σημαντικά φτάνοντας στο 10% του πληθυσμού σήμερα, αν και οι γενικές συνθήκες διαβίωσης παραμένουν αρκετά χαμηλές και ένα μεγάλο μέρος των μαύρων, των έγχρωμων και των ινδιάνων παραμένει στα όρια της εξαθλίωσης, μαζί με ένα αυξανόμενο κοινωνικό στρώμα “φτωχών λευκών”.

Επίσης ένα νέο σύστημα στέγασης (που παρείχε συνολικά ένα εκατομμύριο δωρεάν σπίτια στον φτωχό πληθυσμό ως το 2010) τέθηκε σε εφαρμογή, οι βασικές πρακτικές του απαρτχάιντ και οι φυλετικές προσβολές έγιναν παράνομες, οι βασικές ελευθερίες του λόγου και της συνάθροισης κατοχυρώθηκαν και, στην θεωρία τουλάχιστον, η Ν. Αφρική υιοθέτησε το πιο προοδευτικό κρατικό σύνταγμα, αποκλείοντας τις διακρίσεις, και δημιουργώντας μια σειρά από δικαιώματα σχετικά με κοινωνικοοικονομικά δικαιώματα όπως την πρόσβαση όλων στο νερό και την στέγαση. Αν και η εθνική/φυλετική καταπίεση ήταν το βασικό σημείο του αγώνα ενάντια στο απαρτχάιντ, τα νέα μέτρα συμπεριλάμβαναν προστασία για ομάδες όπως οι ομοφυλόφιλοι, οι γυναίκες και οι ανάπηροι.

Τα όρια του εθνικισμού

Όπως θα δούμε παρακάτω υπάρχουν σημαντικοί περιορισμοί σε όλα αυτά τα ζητήματα που συνδέονται άμεσα με τις πρακτικές και την πολιτική του ίδιου του Μαντέλα. Μιας και το πρόγραμμα του ACN παρέμενε πάντα εγκλωβισμένο εντός των πλαισίων του καπιταλισμού, του εθνικισμού και της κρατικής εξουσίας. Ο Μαντέλα διακήρυττε πως ήταν “η εργασία των μαύρων εργατών που

δημιούργησε αυτές τις πόλεις, τους δρόμους και τα εργοστάσια που βλέπουμε” και γι αυτό “δεν μπορούν να αποκλειστούν από τον πλούτο” ή από ένα σύστημα “συμμετοχικής δημοκρατίας που συμπεριλαμβάνει τους ανθρώπους στις δομές λήψης αποφάσεων σε όλα τα κοινωνικά επίπεδα” (ομιλία, Soccer City, Soweto, 13/2/1990).

Ωστόσο την ίδια στιγμή ο εθνικισμός του ANC υποστήριζε μια συνεργασία όλων των τάξεων, ο ίδιος ο Μαντέλα υποστήριζε πως “το ACN είναι δεσμευμένο στην οικονομική ανάπτυξη και την παραγωγικότητα όσο και οι τωρινοί εργοδότες λένε πως είναι” καλώντας τους εργοδότες να συμμετάσχουν στο ACN (ομιλία, Soccer City, Soweto, 13/2/1990). Οι εργάτες δεν θα ήλεγχαν την κοινωνία, απλά θα προστατεύονταν μέσω των εργατικών ενώσεων, των “ειλικρινών διαπραγματεύσεων” και των “μηχανισμών επίλυσης διαμαχών” (ομιλία, Soccer City, Soweto, 13/2/1990). Αυτό προφανώς συνεπαγόταν την διαιώνιση του καπιταλισμού με τις συνακόλουθες επιπτώσεις. Μιας και ο καπιταλισμός έχει ως βασική αναγκαία προϋπόθεση ύπαρξης την υπόσταση ενός ταξικού συστήματος, όπου η εργατική τάξη που αποτελεί την πλειοψηφία της κοινωνίας δέχεται την κυριαρχία, την εκμετάλλευση και την καταναγκαστική εργασία από μια κυρίαρχη τάξη που αποτελεί μια μειοψηφία. Οι διάφορες εθνικές διαταξικές συμμαχίες πάντα διαιωνίζουν αυτό το σύστημα, μιας και στην ουσία επιζητούν την συνύπαρξη αυτών των δυο τάξεων. Όσοι σήμερα στοχεύουν σε ένα αναμορφωμένο εθνικισμό, είτε μέσω μιας ανανέωσης εντός του ACN είτε μέσω ενός εθνικού σχήματος έξω από το ACN σίγουρα δεν θα μπορέσουν να αποφύγουν αυτή την παγίδα.

Ένα βασικό σημείο του εθνικισμού είναι η ιδέα πως το έθνος κράτος είναι το βασικό μέσο της αλλαγής και η φωνή ενός πολυταξικού έθνους. Και για τον Μαντέλα και το ACN όλες οι αλλαγές θα συνέβαιναν μέσω του κράτους, με αποτέλεσμα η “συμμετοχική δημοκρατία” να σημαίνει την εκλογή από τον λαό κρατικών υπαλλήλων, εντός ενός καπιταλιστικού συστήματος, στο οποίο διάφορα κοινωνικά φόρουμ θα μπορούσαν να “συμβουλευθούν” μέσω των απόψεων τους επί των ασκούμενων πολιτικών (βλέπε το *Reconstruction and Development Programme*, του ANC του 1994). Εν μέσω της πίεσης του COSATU, το οποίο προσπαθούσε να πετύχει την μέγιστη δυνατή συνδικαλιστική επιρροή πάνω στο αναδυόμενο καπιταλιστικό κράτος, συμπεριλήφθηκαν κάποια συνεργατικά φόρουμ, όπως το Εθνικό Οικονομικό Συμβούλιο Ανάπτυξης και Εργασίας (NEDLAC), αλλά βέβαια ούτε αυτά τα φόρουμ είχαν κάποια ουσιαστική δύναμη στα χέρια τους.

Η ίδια η δομή του κράτους έτσι και αλλιώς βασίζεται στον συγκεντρωτισμό της εξουσίας στα χέρια μιας μικρής πολιτικής ελίτ, η οποία είναι μια καθαρά από τα πάνω δομή όπως αυτή των επιχειρήσεων και προφανώς είναι εντελώς ασύμβατη με ένα από τα κάτω σύστημα.

Η λογική των πολιτικών των κρατιστών

Ο ελευθεριακός ή αντικρατιστής σοσιαλιστής Μιχαήλ Μπακούνιν είχε προβλέψει τέτοιες καταστάσεις σε περιπτώσεις όπου ο λαός κατέφευγε στην εθνική απελευθέρωση την οποία και βάσιζε στην κατάκτηση της κρατικής εξουσίας. Ακριβώς όπως η επιβίωση του καπιταλισμού συνεπαγόταν την διαίωνιση ενός οικονομικού συστήματος ελεγχόμενο από μια μικρή ελίτ, βασισμένο στην ανισότητα και την κρίση, έτσι ακριβώς και η ύπαρξη του κράτους σήμαινε ένα πολιτικό σύστημα ελεγχόμενο από μια μικρή ελίτ, και βασισμένο στην διαφθορά και την ανισότητα. Η κατάληψη της κρατικής εξουσίας αλλάζει μόνο το προσώπείο καθώς και ένα κομμάτι του προσωπικού της άρχουσας τάξης, αλλά σε καμία περίπτωση δεν τερματίζει την βασική ανισότητα (σχετικά με την ευημερία, τα εισοδήματα και την εξουσία) την οποία ο καπιταλισμός και το κράτος συνεπάγονται. Λόγω της συγκεντρωτικής φύσης του κράτους, μόνο μια πενιχρή μειοψηφία ασκεί την εξουσία, και η πλειοψηφία των ανθρώπων δεν μπορεί να αναμειχθεί πραγματικά στην διαδικασία λήψης αποφάσεων σε ένα κρατικό σύστημα.

Έτσι λοιπόν όταν οι μέχρι πρότινος αγωνιστές της απελευθέρωσης εισέρχονται στο νεοσύστατο κράτος μετατρέπονται σε εξουσιαστές του λαού. Συνηθίζοντας τα προνόμια και ασκώντας την από τα πάνω εξουσία των θέσεων τους, κυριολεκτικά γίνονται κυβερνήτες και σταδιακά αρχίζουν να κυβερνούν με βάση τα προσωπικά τους συμφέροντα. Και μιας και αυτό απαιτεί μια κάποια πηγή χρηματοδότησης, αυτό συνεπάγεται πως πρέπει να εξασφαλίσουν πως ο καπιταλισμός (ή κάποιο άλλο ταξικό σύστημα) θα παραμείνει στην θέση του για να παράγει τον απαιτούμενο πλούτο και φόρους. Πράγμα που με την σειρά του συνεπάγεται την εκμετάλλευση της πλατιάς πλειοψηφίας του κόσμου.

Ακόμα και ένας άνθρωπος σαν τον Μαντέλα δεν μπορούσε να ξεφύγει από αυτή την λογική. Παρά τις δεσμεύσεις και την ειλικρίνεια του, λόγω του ότι ούτε αυτός ούτε η υπόλοιπη ηγεσία του ACN ήθελαν πραγματικά να τερματίσουν τον καπιταλισμό και εν συνεχεία κατέλαβαν την κρατική εξουσία, δεν κατάφεραν ποτέ να εξασφαλίσουν την πραγματική ισότητα και ελευθερία, ακόμα και αν όντως ήθελαν κάτι τέτοιο. Δεν είναι οι προθέσεις μας από μόνες τους που προσδιορίζουν τα εισοδήματα μας, αλλά οι μέθοδοι που χρησιμοποιούμε, και οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν εδώ έχουν αποδεχτεί κατ' επανάληψη, πως απλά αντικαθιστούν μια αποικιοκρατική ή απαρτχάιντ ελίτ με μια καινούργια, αφαιρώντας κάποια στοιχεία εθνικής καταπίεσης, αλλά χωρίς να εξαλείφουν την φτώχεια και την ανισότητα, ακόμα και εξασφαλίζοντας αρκετές αλλαγές προς το καλύτερο, αλλά χωρίς να λύνουν στην βάση τους τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η κοινωνία, όπως η ανισότητα, οι διακρίσεις, η ανεργία και η

εκμετάλλευση. Ενώ ταυτόχρονα ο καπιταλισμός ως σύστημα απαιτεί και αναπαράγει τέτοιες ανισότητες, όπως ακριβώς και το κράτος.

Τα όρια της αλλαγής

Ένα μεγάλο μέρος της εργατικής τάξης ήλπιζε πως το ANC κάτω από την ηγεσία του Μαντέλα, θα εφάρμοζε τον σοσιαλισμό όταν το Εθνικό Κόμμα (NP) καθαιρούταν από την εξουσία του κράτους, πιστεύοντας πως θα ερχόταν το τέλος των ταξικών ανισοτήτων και της φυλετικής καταπίεσης. Αυτό βέβαια δεν ήταν τίποτε άλλο παρά μια αυταπάτη, μιας και το ANC άφησε ανέγγιχτο τον καπιταλισμό, και όχι επειδή ο Μαντέλα ή το ANC “ξεπουλήθηκαν”, αλλά απλά επειδή ο καπιταλισμός ήταν πάντα μέρος του προγράμματος του ANC. Η διατήρηση του καπιταλισμού από την μια συνεπαγόταν την συνέχιση ενός συστήματος οικονομικών ανισοτήτων, ελεγχόμενο από μια μειοψηφία και από την άλλη λόγω της μεταβαλλόμενης του φύσης, σήμαινε και την ανάπτυξη μιας νέας μορφής καπιταλισμού του νεοφιλελευθερισμού. Και λόγω της χρονικής συγκυρίας της ανόδου του ANC στην εξουσία στην δεκαετία του 90, το ANC όπως και πολλές άλλες κυβερνήσεις σε όλον τον κόσμο προώθησαν και εφάρμοσαν ένα νεοφιλελεύθερο πολιτικό πρόγραμμα.

Αν και το επίσημο apartheid τερματίστηκε, και κατοχυρώθηκαν το καθολικό δικαίωμα ψήφου καθώς και η ελευθερία λόγου (όλες βέβαια ήρθαν μετά από μαζικούς αγώνες), καθώς και άλλες μαζικές αλλαγές έλαβαν χώρα (όπως το τέλος των φυλετικών διαχωρισμών στις υπηρεσίες, τις γειτονίες και τα εισοδήματα), δυστυχώς οι ελπίδες για τον σοσιαλισμό και την επερχόμενη οικονομική και κοινωνική ισότητα δεν πραγματοποιήθηκαν. Η εθνική απελευθέρωση από την καταπίεση του apartheid επήλθε ιδιαίτερα γρήγορα για την μαύρη ελίτ, με αποτέλεσμα σήμερα αυτή η μαύρη ελίτ να ελέγχει τον κρατικό μηχανισμό, έναν αφρικανοποιημένο στρατό και αστυνομία, την κρατική γραφειοκρατία, και έτσι περίπου το 30% της συνολικής οικονομίας και το 45% των πάγιων περιουσιακών στοιχείων της χώρας, συμπεριλαμβανομένων δημόσιων τραπεζών και μεγάλων κρατικών επιχειρήσεων όπως την δημόσια ηλεκτρική εταιρία που έχει μονοπώλιο στον χώρο της ενέργειας (η ESKOM), τα λιμάνια, τον σιδηρόδρομο, τις μεταφορές, τα ΜΜΕ, την πολεμική βιομηχανία και τις αερογραμμές, ενώ επίσης έχει στην ιδιοκτησία της το 25% της συνολικής έκτασης της χώρας (συμπεριλαμβανομένου του 55% των προαστίων του Gauteng και του Western Cape). Παρά την επιχειρηματική διστακτικότητα (των λευκών), περίπου το ένα τέταρτο των διοικητικών θέσεων των εισηγμένων στο χρηματιστήριο εταιριών του Γιохάνεσμπουργκ ανήκουν σε μαύρους (*CityPress*, 10 Oct 2010, “Black Directors Arrive on JSE”). Κάτι τέτοιο ήταν απλά αδιανόητο κατά την διάρκεια του apartheid.

Όμως όσο οι πόρτες των διοικητικών θέσεων άνοιγαν για την μαύρη ελίτ, κάτι το οποίο ήταν έτσι και αλλιώς ο βασικός πυρήνας των πολιτικών του ANC, για την αφρικάνικη, έγχρωμη και ινδιάνικη εργατική τάξη, η εθνική απελευθέρωση παρέμεινε ένα ημιτελές έργο, όπου οι μαζικές κατακτήσεις σε πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα στην ουσία υπονομεύονταν από το σύστημα συγκέντρωσης του πλούτου και της εξουσίας του καπιταλισμού και του κράτους. Η ολοκληρωτική εξάλειψη της κληρονομιάς του απαρτχάιντ στην εκπαίδευση τους αστικούς και δημόσιους χώρους, τα εισοδήματα, τις δουλειές και την γη καθώς και ο ολοκληρωτικός τερματισμός του ευρύτερου ταξικού συστήματος των καπιταλιστών και των κρατικών διαχειριστών του πάνω στην κοινωνική πλειοψηφία, απαιτεί μια διαφορετική κοινωνική πραγματικότητα και σύστημα. Σήμερα από την σκοπιά της εργατικής τάξης, η ν. Αφρική έχει προβεί σε μια ημιτελή (προλεταριακή) εθνική απελευθέρωση της εργατικής τάξης, της οποίας η ολοκλήρωση απαιτεί μεγάλες κοινωνικές αλλαγές, στις οποίες η εργατική πρέπει να έχει τον κεντρικό ρόλο.

Το ANC και ο αγώνας εναντίον του απαρτχάιντ

Σε διάφορες φάσεις της ιστορίας της Ν. Αφρικής, διαφορετικές πολιτικές ιδέες και ομάδες από αυτές του ANC είχαν υπάρξει στο επίκεντρο του αγώνα ενάντια στο απαρτχάιντ και τους κοινωνικούς διαχωρισμούς. Για παράδειγμα την δεκαετία του 1920 η βιομηχανική και εμπορική εργατική ένωση (ICU) -επηρεασμένη από διάφορες ιδέες συμπεριλαμβανομένου και του επαναστατικού συνδικαλισμού- υπήρξε η εμπροσθοφυλακή του αγώνα ενάντια στον ρατσισμό και τον καπιταλισμό στη ν. Αφρική. Επίσης την δεκαετία του 1970 η Μαύρη Συνείδηση διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στους αγώνες εκείνης της δεκαετίας. Ενώ την δεκαετία του 1940 το Κομμουνιστικό Κόμμα της Ν. Αφρικής (CPSA, αργότερα γνωστό ως SACP) ήταν αναμφίβολα η κύρια δύναμη στην πολιτική των μαύρων ανθρώπων, ενώ επίσης ασκούσε μια επιρροή σε σημαντικό μέρος της λευκής εργατικής τάξης, μια περίοδο που το ANC ήταν ακόμα σχετικά αδύναμο. Ενώ στις αρχές της δεκαετίας του 1980 ο εργατισμός του FOSATU ασκούσε μια μαζική επιρροή.

Ωστόσο στην δεκαετία του 1950 και επίσης και κατά κύριο λόγο από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 έως το 1994 το ANC και οι ιδέες του αποτελούσαν την βασική πολιτική επιρροή. Ήταν ο Μαντέλα και άτομα όπως ο Walter Sisulu και ο Govan Mbeki, που έπαιξαν ένα σημαντικό ρόλο στην άνοδο και την ανάδειξη του ANC στην δεκαετία του 1950. Την ίδια περίοδο το SACP και η υπόλοιπη αριστερά ήταν αναπόσπαστο κομμάτι των γεγονότων, τόσο ως ακτιβιστές στο ANC όσο και ως ανεξάρτητες δυνάμεις, συνεισέφεραν και αυτές. Πιέζοντας για πιο ριζοσπαστικές τακτικές στον αγώνα ενάντια στο κράτος του απαρτχάιντ, από τις τακτικές του lobbyingπου ακολουθούσε το ANC, προσελκύνοντας και

δημιουργώντας μια νέα γενιά αγωνιστών στο ANC. Ενώ επίσης σε μεγάλο βαθμό ήταν μέλη από την γενιά αυτή της δεκαετίας του 1950 που έπαιξαν ένα σημαντικό ρόλο στο να δημιουργηθούν οι βάσεις ώστε να προσελκυστούν μεγάλα τμήματα της μαύρης εργατικής τάξης στο ANC στην δεκαετία του 1980.

Ένας πιο μαύρος καπιταλισμός

Πέραν των παραπάνω πάντως το ANC δεν ήταν ποτέ μια σοσιαλιστική οργάνωση, και ποτέ δεν ισχυρίστηκε κάτι τέτοιο. Σίγουρα κάποιοι ακτιβιστές του ANC ήταν σοσιαλιστές, και κάποιοι ήθελαν να κατευθύνουν το ANC προς τον σοσιαλισμό, ενώ κάποιοι παρουσίαζαν το ANC ως σοσιαλιστικό, όντας οι ίδιοι ανειλικρινείς στους ισχυρισμούς τους, με σκοπό την προσέλκυση περισσότερου κόσμου σε αυτό, κατά την διάρκεια μιας περιόδου που μεγάλα τμήματα της μαύρης εργατικής τάξης είχαν πειστεί πως το τέλος του apartheid έπρεπε να συνοδευτεί και από το τέλος του καπιταλισμού, μιας και τα δυο αυτά συστήματα ήταν τόσο έντονα συνυφασμένα. Αλλά ακόμα και στην κορύφωση των εξεγέρσεων τις δεκαετίας του 1980, ο εξόριστος αρχηγός του ANC Oliver Tambo ήταν αρκετά ξεκάθαρος: “Το καταστατικό της Ελευθερίας (στην το επίσημο καταστατικό του ANC) δεν φιλοδοξεί σε καμία περίπτωση να καταστρέψει το καπιταλιστικό σύστημα. Αυτό το οποίο οραματίζεται είναι μια μεικτή οικονομία στην οποία ένα μέρος της, καθώς και ένα μέρος των βιομηχανιών θα ελέγχονται και θα ανήκουν στο κράτος (όπως συμβαίνει σε πολλές άλλες χώρες), και το υπόλοιπο μέρος θα ανήκουν και θα ελέγχονται από το ιδιωτικό κεφάλαιο, δηλαδή μια μεικτή οικονομία” (Αποδεικτικά στοιχεία ενώπιον της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων της Βουλής των Κοινοτήτων, στις 29/10/1985, Λονδίνο).

Ο ίδιος ο Μαντέλα ήταν αρκετά συγκεκριμένος στο ότι ούτε ο ίδιος ήταν σοσιαλιστής, αλλά ούτε το ANC. Το ANC ήταν στο μεγαλύτερο μέρος της ιστορίας του μια εθνικιστική οργάνωση που πίστευε πως οι διαταξικές συμμαχίες ήταν απαραίτητες για να νικηθεί το apartheid. Είχε ένα σημαντικό αριθμό της εργατικής τάξης με το μέρος του, όμως η ηγεσία του αποτελούνταν από μια μαύρη ελίτ, μια πρακτική η οποία διαιωνίστηκε και στην συνέχεια. Από την άλλη ακόμα και αν η ηγεσία είχε κατά κάποιο τρόπο αρχικά προέλθει από την εργατική τάξη, οι εθνικιστικές πολιτικές επέτασσαν συμμαχίες με άλλες τάξεις, συμπεριλαμβανομένης της μαύρης ελίτ.

Το κύριο όφελος που αποκόμισε η μαύρη ελίτ κατά την διάρκεια του apartheid και των προηγούμενων συστημάτων ήταν το σύστημα της πατρίδας των ημιαυτόνομων πολιτειών, μέσω του οποίου άτομα όπως ο Lucas Mangope στην Bophuthatswana εξασφάλιζαν για τον εαυτό τους τον έλεγχο ενός μικρού στρατού, κρατικών προϋπολογισμών, τηλεοπτικών καναλιών και μεγάλων υπηρεσιών. Όμως έξω από αυτά τα σύνορα η μαύρη ελίτ δεν μπορούσε να

αποκτήσει την θέση ενός πραγματικού καπιταλιστή και να γίνει μέρος της άρχουσας τάξης του απαρτχάιντ, μιας και της απαγορευόταν να συσσωρεύσει εκτάσεις γης, ενώ οι εμπορικές συναλλαγές της ήταν εντελώς περιορισμένες επίσης και η κινητικότητα της εντός των επιχειρήσεων των λευκών και του κράτους του απαρτχάιντ (έξω από την ζώνη τους) ήταν μπλοκαρισμένη από τα άκαμπτα χρωματικά όρια που επέβαλλαν οι τεράστιες διακρίσεις.

Έτσι η μαύρη ελίτ είχε ένα πραγματικό συμφέρον στην πτώση του απαρτχάιντ, αλλά σίγουρα όχι στον τερματισμό του καπιταλισμού. Εν αντιθέσει υποστήριζε έναν μεταρρυθμισμένο καπιταλισμό και έτσι θα συμμαχούσε μόνο με οργανώσεις που είχαν τον ίδιο σκοπό. Έτσι λοιπόν αυτό το εθνικό εγχείρημα απαιτούσε έναν καπιταλισμό που θα χωρούσε και τις μαύρες και τις λευκές ελίτ, χωρίς να αφήνει μια από τις δυο απογοητευμένες ή καταπιεσμένες. Και έτσι μιας και η μαύρη ελίτ κυριαρχούσε στο ANC, αναπόφευκτα το όραμα της για έναν ρεφορμιστικό και μεταρρυθμισμένο καπιταλισμό κυριάρχησε στο ANC.

Το καταστατικό της Ελευθερίας και όχι αντικαπιταλισμός

Το βασικό έγγραφο που κατεύθυνε το ANC στους αγώνες του ενάντια στο απαρτχάιντ από την δεκαετία του 50 έως τις αρχές της δεκαετίας του 90 ήταν το καταστατικό της ελευθερίας. Τοποθετημένο στα πλαίσια της εποχής που συντάχθηκε (το 1955) το εν λόγω καταστατικό πρότεινε μια μορφή καπιταλισμού που ήταν αρκετά δημοφιλής ανάμεσα στα αναδυόμενα ανεξάρτητα κράτη της Αφρικής και της Ασίας κατά την δεκαετία του 50 και του 60. Προτείνοντας ένα ισχυρό κράτος το οποίο θα διεύθυνε την οικονομία μέσω της εθνικοποίησης των βασικών βιομηχανιών συμπεριλαμβανομένων των ορυχείων. Αυτό βέβαια δεν αποτελεί κάποια σοσιαλιστική πολιτική. Το ANC ποτέ δεν προσπάθησε και ούτε στόχευε στο να αφαιρέσει την λογική και το κίνητρο του κέρδους του καπιταλισμού, καθώς και ούτε στην αλλαγή των σχέσεων παραγωγής που ορίζουν αυτό το σύστημα, και στην πραγματικότητα ούτε στην αλλαγή του ταξικού συστήματος. Ανταυτού απλά πρότεινε την εθνικοποίηση των βασικών βιομηχανιών γύρω από τις οποίες ένα νέο μαύρο τμήμα της κυρίαρχης τάξης θα μπορούσε να χτιστεί. Σε όλη την υπόλοιπη οικονομία το ιδιωτικό κεφάλαιο ήταν ευπρόσδεκτο να αναπτυχθεί.

Πράγματι για το ANC η δημιουργία ενός τμήματος της κυρίαρχης τάξης αποτελούμενο από μαύρους, όπως επίσης και μιας μαύρης ισχυρής μεσαίας τάξης, υπήρξε μια προτεραιότητα και ο βασικός του στόχος στο μεγαλύτερο μέρος της ύπαρξής του. Και ο Μαντέλα υπήρξε παντελώς ειλικρινής σε αυτό ήδη από την δεκαετία του 50, θέτοντας την εθνικοποίηση ως ένα βασικό στόχο της πολιτικής του. Με αυτόν τον τρόπο το ANC ήλπιζε στην δημιουργία και εγκαθίδρυση και μαύρων καπιταλιστών. Πολλοί υποστηρικτές, αλλά και

αντίπαλοι, του ANC είχαν συχνά υποστηρίξει πως η εθνικοποίηση που πρότεινε στο καταστατικό της ελευθερίας το ANC ήταν βασική απόδειξη του σοσιαλιστικής του χαρακτήρα. Ο ίδιος ο Μαντέλα βέβαια ήταν αρκετά ξεκάθαρος πως κάτι τέτοιο δεν ίσχυε: “Στον σοσιαλισμό οι εργάτες ... και οι αγρότες οικειοποιούνται τα μέσα παραγωγής, την γη, τα εργοστάσια, τους μύλους ... και η παραγωγή γίνεται με σκοπό την κάλυψη των αναγκών και όχι το κέρδος”. Όμως “Το καταστατικό μας δεν στοχεύει σε τέτοιες βαθιές οικονομικές και πολιτικές αλλαγές”. Δεν οραματίζεται “την μεταφορά της εξουσίας σε κάποια σοσιαλιστική τάξη, αλλά σε όλους τους ανθρώπους αυτής της χώρας, είτε αυτοί είναι αγρότες, εργάτες, επαγγελματίες ή μικροαστοί” (Μαντέλα, “In Our Lifetime”, July 1956, *Liberation*).

Η εθνικοποίηση ήταν αναγκαία έτσι ώστε να εξασφαλίσει πως “τα μονοπώλια αρχικά θα συντριφθούν” για να “ανοίξει το πεδίο για την ανάπτυξη μιας πετυχημένης μη ευρωπαϊκή αστικής τάξης” που “θα έχει την ευκαιρία να οικειοποιηθεί η ίδια τους αγρούς και τα εργοστάσια, έτσι ώστε το εμπόριο και οι ιδιωτικές επιχειρήσεις να ανθίσουν όπως ποτέ πριν” (Μαντέλα, “In Our Lifetime”, July 1956, *Liberation*). Και σε σχέση με αυτό θα μπορούσε να υποδείξει την αναφορά στο καταστατικό πως “όλοι οι άνθρωποι θα έχουν ίσα δικαιώματα στο να εμπορεύονται ό,τι οι ίδιοι διαλέγουν, να κατασκευάσουν και να μπορέσουν να εισέλθουν σε όλα τα διαφορετικά εμπόρια, επαγγέλματα και ειδικότητες”.

Παράλληλα με την ανάπτυξη ενός μαύρου τμήματος της κυρίαρχης τάξης, το καταστατικό της ελευθερίας επίσης οραματιζόταν ένα ισχυρό κράτος πρόνοιας για την εργατική τάξη, αντικατοπτρίζοντας πάντα βέβαια την εποχή στην οποία συντάχθηκε, καθώς επίσης και την δέσμευση των ομολογών του Μαντέλα και του Sisulu προς μια σοσιαλδημοκρατική μορφή του καπιταλισμού προσαρμοσμένη στις ανάγκες και την πραγματικότητα της Αφρικής.

Η θέση των δυο φάσεων του SACP

Ο βασικός σύμμαχος του ANC ήταν το SACP το οποίο υποστήριζε πλήρως το καταστατικό της ελευθερίας, και βασικά μέλη του SACP μεταξύ των οποίων ο Ben Turok συνέβαλαν σημαντικά στον σχεδιασμό και την εκπόνηση του. Η εθνικοποίηση ήταν σε απόλυτη συμφωνία με την θεωρία της επανάστασης των δύο φάσεων του SACP, όπου στο πρώτο στάδιο θα διαμορφωνόταν ένας “εθνο-δημοκρατικός” καπιταλισμός, που θα περιείχε ένα μεικτό οικονομικό καπιταλιστικό σύστημα, θέτοντας την βάση για μια επακόλουθη σοσιαλιστική φάση, την οποία το SACP (στα πλαίσια της μαρξιστικής-λενινιστικής παράδοσης) οραματιζόταν ως ένα σύστημα στις γραμμές της σοβιετικής ένωσης, δηλαδή μιας μαζικής κεντρικά σχεδιαζόμενης οικονομίας διευθυνόμενης από το κράτος. Η εθνικοποίησης ή η κρατική ιδιοκτησία συμβάδιζε και με τα δυο αυτά στάδια, άλλα

(όπως τόνιζε ο Turok) το ίδιο το καταστατικό της ελευθερίας δεν αποσκοπούσε στην δημιουργία μιας “κατευθυνόμενης από την εθνικοποίηση οικονομίας” αλλά σε έναν μεταρρυθμισμένο καπιταλισμό (*BusinessDayLive*, 25/9/2013, “Changing Meaning of the Freedom Charter”).

Τα σημεία του καταστατικού που αφορούσαν την εθνικοποίηση ήταν σε συμφωνία με τις επιθυμίες του κόμματος για την δημιουργία ενός κρατικού καπιταλισμού (ο οποίος είναι και το όραμα του κόμματος για τον “σοσιαλισμό”) και γιαυτό τον λόγο είχαν μια μεγάλη σύγκλιση απόψεων με το ANC σχετικά με το καταστατικό της ελευθερίας. Όπως και στο ANC έτσι και στο SACP μεγάλο ποσοστό της ηγεσίας προερχόταν από τις τάξεις των διανοούμενων και των επαγγελματιών και έβλεπαν τον καπιταλισμό και τις παραγωγικές δυνάμεις ως ένα σκαλοπάτι για τον “σοσιαλισμό” τους. Η συμπάθεια προς την κρατική περιουσία δεν αποτελούσε κάποιο σημάδι σοσιαλισμού στην δεκαετία του 50 - όπως ούτε και σήμερα-, αλλά μια λογική προσέγγιση του καπιταλισμού, ακόμα και στις χώρες με αποικιοκρατική ιστορία, όπως η ν. Αφρική. Το ίδιο το απαρτχάιντ πρόεβη σε αρκετές εθνικοποιήσεις και στις δυο περιόδους που βρέθηκε στην εξουσία (1924-1934, 1948-1994), δημιουργώντας για παράδειγμα την South African Airways (SAA) μέσω της εξαγοράς της ιδιωτικής Union Airways τον Φλεβάρη του 1934, ενώ επίσης το απαρτχάιντ έπαιξε τον βασικό ρόλο στην διαδικασία εθνικοποίησης των καταρρακτών της Victoria και της εταιρίας ενέργειας Transvaal και της δημιουργίας της κρατικής ηλεκτρικής εταιρίας ESKOM.

Η εθνικοποίηση δεν είναι σοσιαλιστική

Βέβαια η εθνικοποίηση δεν έχει τίποτα το σοσιαλιστικό, όπως στην ιδιωτική ιδιοκτησία, έτσι το καθεστώς κρατικής ιδιοκτησίας των εργοστασίων πρόκειται για ένα σύστημα λήψης αποφάσεων από τα πάνω, όπου ο έλεγχος των μέσων παραγωγής ανήκει σε μια μικρή ελίτ όπως και η απόσπαση της υπεραξίας των εργατών. Μερικοί από τους πιο σκληρούς αγώνες της εργατικής τάξης κατά την διάρκεια του απαρτχάιντ, αλλά και μετά από αυτό δόθηκαν με κρατικές επιχειρήσεις όπως την γιγαντιαία ESKOM, μια κρατική κερδοσκοπική πολυεθνική (βλέπε Tina Sizokvuka and Lucien van der Walt, 2013, “Alternative Needed to Nationalisation and Privatisation,” *Zabalaza*, no 13).

Το οικονομικό και το πολιτικό deal

Στην δεκαετία του 90 οι αγώνες της εργατικής τάξης είχαν κάνει το απαρτχάιντ να μην μπορεί να λειτουργήσει, αφού η οικονομία του παρήκμαζε. Σε ένα επίπεδο αυτό σήμαινε πως μια νέα πολιτική συμφωνία έπρεπε να συμβεί και παρά τις

αρχικές προσπάθειες για μια συμφωνία για ένα είδος κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, η ελίτ του απαρτχάιντ τελικώς αναγκάστηκε να δεχτεί την καθολική ψήφο σε μια ενιαία Ν. Αφρική.

Όμως σε οικονομικό επίπεδο η κατάσταση ήταν διαφορετική. Οι κυρίαρχες τάξεις του νοτιοαφρικάνικου κεφαλαίου ήθελαν την εφαρμογή του νεοφιλελευθερισμού έτσι ώστε να δουν τα κέρδη τους να ανακάμπτουν, τα οποία μειωνόντουσαν συνεχώς από την δεκαετία του 70. Κάτι το οποίο το απαρτχάιντ λόγω της αντίστασης (της εργατικής τάξης) και της έλλειψης νομιμότητας εκείνη την εποχή αδυνατούσε να κάνει. (Αν και προσπάθησε να εφαρμόσει νεοφιλελεύθερες πολιτικές, η μαζική αντίσταση που βρήκε μπροστά του ανέστειλε πολλές από αυτές). Και με την προοπτική της κοινωνικής ρήξης να είναι εμφανής στον ορίζοντα, κάτι το οποίο θα μπορούσε να πάρει μια επαναστατική κατεύθυνση προς μια μορφή σοσιαλισμού, ή εναλλακτικά σε ένα αργό πόλεμο φθοράς και παρακμής σαν αυτό της Βυρητού, αυτό αποτέλεσε ένα ακόμα κίνητρο για την σύναψη ενός συμβιβασμού.

Με τις μέρες του απαρτχάιντ να είναι μετρημένες και ψάχνοντας να βρουν μια λύση στην οικονομική κρίση που αντιμετώπιζαν, η λευκή κυρίαρχη τάξη ξεκίνησε να βλέπει την ηγεσία του ANC ως ένα πιθανό σύμμαχο, ήδη από την δεκαετία του 80 έστειλαν ανθρώπους τους προσπαθώντας να κλείσουν μια συμφωνία με το ANC. Έτσι μια σειρά από ανοικτές και μυστικές συναντήσεις μεταξύ των δύο πλευρών έλαβε χώρα με θέμα μια πιθανή συμφωνία σχετικά με το καπιταλιστικό μέλλον της ν. Αφρικής μετά την πτώση του απαρτχάιντ. Η διαταξική φύση του ANC -με μια μαύρη ελίτ να κυριαρχεί στην ηγεσία και μια βασική δέσμευση και προσήλωση του ANC προς το κράτος και τον καπιταλισμό-, θα αποτελούσε το κάρτιο πλήγμα για την εργατική τάξη όσο οι συζητήσεις (μεταξύ ANC και των καπιταλιστών) προχωρούσαν, κάτι το οποίο θα εντεινόταν περισσότερο από το γεγονός πως η ηγεσία δεν ήταν άμεσα υπόλογη στην εργατική τάξη που την στήριζε.

Η αποφυλάκιση του Μαντέλα, λόγω των μαζικών αγώνων που έλαβαν χώρα στην ν. Αφρική, αποτέλεσε ένα πολύ σημαντικό γεγονός, δίνοντας την κατάλληλη δυναμική που θα οδηγούσε στην συμφωνία μεταξύ των ελίτ του ANC - συμπεριλαμβανομένων Μαντέλα - και της λευκής κυρίαρχης τάξης. Μέσα σε τέσσερα χρόνια δυο συμφωνίες έλαβαν χώρα. Μαζί με τις μαζικές δημοκρατικές κατακτήσεις που εξασφαλίστηκαν -το δικαίωμα ψήφου σε όλους ανεξαρτήτως φυλής και χρώματος, οι μαζικές μεταρρυθμίσεις στο κράτος πρόνοιας, οι εργατικοί νόμοι, το νέο σύνταγμα κλπ- ένα οικονομικό deal έλαβε επίσης χώρα με το οποίο οι λευκοί καπιταλιστές θα κρατούσαν τον πλούτο και τις επιχειρήσεις τους. Με αντάλλαγμα την προσχώρηση της κρατικής εξουσίας στην μαύρη ελίτ του ANC και με μερικούς από αυτούς να αποκτούν μετοχές σε επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένης της οικογένειας του Μαντέλα, ως μέρος ενός

προγράμματος της οικονομικής ενίσχυσης των μαύρων. (Η οικογένεια του Μαντέλα έχει μετοχές και συμφέροντα σε πάνω από 100 επιχειρήσεις, μέσω διαφόρων τραστ: SAPA, 29/4/2013, *IOLOnline*; αυτός είναι και ο λόγος για τις απρεπείς διαμάχες μεταξύ των κληρονόμων του Μαντέλα τα τελευταία χρόνια).

Τα πραγματικά κέρδη της εργατικής τάξης, ακόμα και τα περιορισμένα

Πολλές υποσχέσεις για δουλειές, αξιοπρεπή στέγαση και μια καλύτερη ζωή έγιναν στην μαύρη εργατική τάξη. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω υπήρξαν πραγματικά υλιστικά κέρδη, όπως η επέκταση του κράτους πρόνοιας που πλέον καλύπτει άμεσα 13 εκατομμύρια ανθρώπων και η παροχή ενός εκατομμυρίου δωρεάν σπιτιών. Βέβαια ταυτόχρονα υπήρχαν και πολλοί περιορισμοί, τα σπίτια που παραχωρήθηκαν ήταν πραγματικά μικρά και στις περισσότερες περιπτώσεις πολύ κακής ποιότητας, οι παροχές της πρόνοιας συχνά περιορισμένες (το γονικό επίδομα στις άπορες μητέρες είναι 28 δολάρια το μήνα), και η τεράστια εξάρτηση από τα επιδόματα της πρόνοιας αντικατοπτρίζει το κύριο οικονομικό πρόβλημα στην οικονομία της μετά απαρτχάιντ εποχής, αυτό της μαζικής, διαρθρωτικής ανεργίας που επηρεάζει το 30% (έως και το 40% ανάλογα με την πηγή που λαμβάνουμε υπόψη) του πληθυσμού που είναι εντός των ηλικιακών ορίων εργασίας, και το μεγαλύτερο μέρος αυτού του ποσοστού να αποτελείται από μαύρους ανθρώπους κάτω των 35 χρονών.

Ο καπιταλισμός της Ν. Αφρικής παραμένει βασισμένος σε ένα σύστημα χαμηλής αμοιβής της εργασίας, μαζικών ανισοτήτων στην κατανομή του πλούτου και της εξουσίας. Στο πλαίσιο αυτό, οι συνταγματικές εγγυήσεις για θέσεις εργασίας, αξιοπρέπεια, νερό, στέγαση, καθαρό περιβάλλον κλπ συνυπάρχουν με τη ζοφερή πραγματικότητα της μαζικής ανεργίας, της απελπισίας, της έλλειψης στέγης, της έλλειψης υγιεινής, των βρώμικων δρόμων, χώρων εργασίας και αέρα... Εν μέρει αυτό συμβαίνει λόγω του ότι η ηγεσία του ANC εγκατέλειψε μέχρι και το Καταστατικό της Ελευθερίας. Θέτοντας στην άκρη την μορφή του καπιταλισμού που προέβλεπε το Καταστατικό της Ελευθερίας, η οποία υποσχόταν για ένα ισχυρό κράτος πρόνοιας, όταν άρχισε να φλερτάρει ολοένα και περισσότερο με τον νεοφιλελευθερισμό από το 1994 και έπειτα.

Το ANC του Μαντέλα κυβέρνησε μέσω του νεοφιλελευθερισμού

Η δεξιά στροφή προς τον νεοφιλελευθερισμό συνέβη με το που το ANC κατέκτησε την εξουσία, υπό την ηγεσία του Μαντέλα, το 1994. Αν και αρκετοί εργατικοί νόμοι βελτιώθηκαν μαζικά, μέσω της πίεσης των μαζικών αγώνων, αυτό ακολουθήθηκε από μια σειρά από αντεργατικές πολιτικές, όπως οι ιδιωτικοποιήσεις και το ελεύθερο εμπόριο. Ο λόγος που το ANC παρέβλεψε τόσο

εύκολα το ίδιο το καταστατικό του είναι πως ο βασικός του σκοπός εν τέλει ήταν η δημιουργία μιας τάξης μαύρων καπιταλιστών και μιας μεσαίας μαύρης τάξης. Πολλοί μέσα στο ANC πλέον πίστευαν πως κάτι τέτοιο θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσω του νεοφιλελευθερισμού, συμπεριλαμβανομένων διαφόρων μορφών ιδιωτικοποιήσεων όπως οι άμεσες ιδιωτικοποιήσεις δημόσιου πλούτου, οι συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού φορέα και μέσω διάφορων άλλων συναλλαγών.

Οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές δεν ήρθαν εξαιτίας του δανείου που το ANC ως μέρος του μεταβατικού συμβουλίου του 1993-4 υπέγραψε με το IMF, μιας και το εξωτερικό χρέος ήταν μικρό και το χρέος προς το IMF και την παγκόσμια τράπεζα σχεδόν ανύπαρκτο. Ο νεοφιλελευθερισμός δεν υιοθετήθηκε επειδή το ANC ή ο Μαντέλα “ξεπούλησαν” την χώρα. Το ANC υποστήριζε τον καπιταλισμό και ήθελε μαύρους καπιταλιστές, όμως για τον καπιταλισμό της δεκαετίας του 90, από την σκοπιά της κυρίαρχης τάξης (στην οποία η ελίτ του ANC είχε πλέον προσχωρήσει) το καταστατικό της ελευθερίας ήταν ξεπερασμένο, και πράγματι η μορφή του καπιταλισμού την οποία πρότεινε είχε μπει σε μια βαθιά κρίση από την δεκαετία του 70 και για την αποκατάσταση των κερδών των καπιταλιστών την θέση του είχε πάρει στις περισσότερες χώρες ο νεοφιλελευθερισμός, ακόμα και το απαρτχάιντ είχε υιοθετήσει νεοφιλελεύθερες πολιτικές από το 1979, συμπεριλαμβανομένης της ιδιωτικοποίησης των κρατικών επιχειρήσεων ISCOR και SASOL, και την αρχική μετατροπή της ESKOM σε κερδοσκοπική επιχείρηση.

Η πρώτη οικονομική πολιτική του ANC που περιελάμβανε νεοφιλελεύθερα στοιχεία ήταν το RDP White Paper, το οποίο παρουσιάστηκε στο κοινοβούλιο το 1994, -πολύ πριν το επονομαζόμενο “ταξικό πρότζεκτ του 1996” που ακολουθούσε σκληρές νεοφιλελεύθερες γραμμές και συνδέθηκε με τον Thabo Mbeki, ο οποίος διαδέχτηκε τον Μαντέλα στην προεδρία-. Το RDP White Paper προωθούσε οικονομικές, επενδυτικές και εμπορικές απελευθερώσεις για το κεφάλαιο. Η οικονομική ανάπτυξη και το κέρδος -αντί για τις ανάγκες της εργατικής τάξης- κρίθηκαν ως υψίστης σημασίας και προτεραιότητας. Στην πραγματικότητα επρόκειτο για την συνέχιση των πολιτικών τις οποίες το απαρτχάιντ προσπάθησε να επιβάλει στα τελευταία χρόνια ύπαρξης του. Το 1996 οι αντεργατικές πολιτικές οξύνθηκαν ακόμα παραπάνω με την υιοθέτηση της πολιτικής Ανάπτυξης, Απασχόληση και την Ανακατανομής (GEAR).

Η φτηνή μαύρη εργασία παραμένει βασική

Η εργατική τάξη δέχτηκε μια τεράστια επίθεση μέσω αυτού του ξεπουλήματος, στο οποίο έγινε και μια προσπάθεια ιδιωτικοποίησης και εμπορευματοποίησης βασικών υπηρεσιών. Οι επιχειρήσεις δέχτηκαν γενναίες φορολογικές περικοπές μέσω της GEAR, ενώ οι κρατικές δαπάνες για την κάλυψη αναγκών και

υπηρεσιών της εργατικής τάξης περικόπηκαν σημαντικά. Και σε συνδυασμό με το γεγονός πως από την πρώτη μέρα που το ANC ανέβηκε στην εξουσία είχε μια νεοφιλελεύθερη πολιτική στα θέματα στέγασης -παρόμοια με αυτή που είχε προτείνει ο P.W. Botha (στην διετέλεσε πρωθυπουργός και πρόεδρος κάτω από το καθεστώς του απαρτχάιντ την δεκαετία του 80) όταν ήταν στην εξουσία- οι συνέπειες για την εργατική τάξη ήταν καταστροφικές. Σε σημαντικό βαθμό, οι δήμοι δεν έχουν πραγματικά αλλάξει και παραμένουν αστικά γκέτο -παρά την κάποια αποφυλετικοποίηση προαστίων που στο παρελθόν ήταν αποκλειστικά κατοικημένα από λευκούς της μεσαίας και την ανώτερης τάξης- και βασικές χωρικές δυναμικές του απαρτχάιντ παραμένουν.

Η GEAR επιτέθηκε άμεσα και στους εργάτες, προωθώντας περαιτέρω την εργασιακή “ελαστικότητα”, αυξάνοντας την παραγωγικότητα, αλλά αυξάνοντας σε μικρό ως και μηδενικό βαθμό τους μισθούς. Η GEAR και η εφαρμογή της παρουσιάζονταν ως κάτι το μη διαπραγματεύσιμο από το ANC, αφού αυτή συντάχθηκε από μια χούφτα νεοφιλελεύθερων οικονομολόγων και κρατικών υπαλλήλων, χωρίς καμιά απολύτως δημόσια διαβούλευση ή συμμετοχή. Αυτές οι πολιτικές γονάτισαν την εργατική τάξη, αυξάνοντας ακόμα περισσότερο τις ταξικές ανισότητες, ακόμα και σε σύγκριση με τις φρικτές μέρες του απαρτχάιντ, ενώ παράλληλα με την ταχεία ανάπτυξη μιας μαύρης ελίτ, η οποία και κατέλαβε την κρατική εξουσία, υπήρξε μια αντίστοιχη ανάπτυξη φτώχειας της μαύρης, ινδιάνικης (ακόμα και λευκής) εργατικής τάξης. Εκατομμύρια άνθρωποι είχαν αποκοπεί από τις πλέον βασικές υπηρεσίες μέσω αυτών των πολιτικών ανάκτησης κόστους (στην πολιτική κατά την οποία οι πολίτες δεν λαμβάνουν κρατικές παροχές εάν δεν έχουν καλύψει όλες τις κρατικές τους οφειλές), ενώ έγιναν εκατοντάδες χιλιάδες εξώσεις σε οικογένειες της μαύρης εργατικής τάξης λόγω αδυναμίας πληρωμής. Παρά το γεγονός πως οι συνδέσεις στο δίκτυο ηλεκτρικής ενέργειας έφεραν ρεύμα σε εκατομμύρια ανθρώπους, η αύξηση των τιμών και οι πολιτικές ανάκτησης κόστους του ACN είχαν ως αποτέλεσμα την διακοπή παροχής ρεύματος σε εκατομμύρια ανθρώπους επίσης. Βάσει εκτιμήσεων, από το 2003 έως και σε 10 εκατομμύρια ανθρώπους έχει διακοπεί η παροχή νερού , λόγω μη πληρωμής των λογαριασμών (D.A. McDonald, and J. Pape, 2002, *Cost Recovery and the Crisis of Service Delivery in SouthAfrica*, HSRC publishers).

Η ανεργία η οποία αυξανόταν ήδη από την δεκαετία του 70 ξεπέρασε το 30% στην δεκαετία του 90 και από τότε δεν έχει πέσει. Η μαζική ανεργία συνδέθηκε με την βαθιά έλλειψη ανταγωνιστικότητας στον τομέα της παραγωγής της ν. Αφρικής, στην αποβιομηχανοποίηση λόγω των φτηνών εισαγωγών, σε μια μαζική μηχανοποίηση που έγινε από το κεφάλαιο για να περιορίσει τα εργατικά κόστη και να αποφύγει τα συνδικάτα, και στην μαζική χρηματιστικοποίηση. Και βέβαια η ανισότητα δεν επισημάνθηκε πουθενά. Αυτό για διάφορους λόγους θα ήταν πάντα το πρόβλημα λόγω της δέσμευσης της ηγεσίας του ANC σε κάποια μορφή καπιταλισμού, όμως η εφαρμογή του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού

έκανε τα πράγματα ακόμα χειρότερα.

Εξαιτίας του ενστερνισμού του καπιταλισμού και του κράτους, και εξαιτίας των περιορισμών που τέθηκαν από την παγκόσμια στροφή προς τον νεοφιλελευθερισμό, το κράτος υπό την ηγεσία του ANC δεν αντιμετώπισε την βασική κληρονομιά του απαρτχάιντ, όπου μια υπερβολικά χαμηλά αμειβόμενη και κατά κύριο λόγο μαύρη και ινδιάνικη εργατική τάξη που ζούσε σε απαράδεκτες συνθήκες ήταν η βασική πηγή κέρδους για την κυρίαρχη τάξη, τόσο για τοπικούς όσο και διεθνείς επενδυτές, για ιδιωτικές και κρατικές επιχειρήσεις. Αντίθετα υπό την ηγεσία του ANC, αυτή η τόσο μεγάλη ανισότητα εδραιώθηκε περαιτέρω μέσω της υιοθέτησης του νεοφιλελευθερισμού (αν και λόγω των δομικών περιορισμών, αυτό θα συνέβαινε κάτω από οποιαδήποτε ηγεσία αναλάμβανε μετά την πτώση του απαρτχάιντ). Οι περικοπές στις δημόσιες παροχές για την εργατική τάξη, ένα βασικό συστατικό του νεοφιλελευθερισμού, εξασφάλισαν πως το κόστος αναπαραγωγής της εργατικής τάξης παρέμεινε χαμηλό για την κυρίαρχη τάξη. Πράγμα το οποίο σήμαινε πως η συστημική πηγή τεράστιου κέρδους παρέμενε στην θέση του από το νέο κράτος στην μετά απαρτχάιντ εποχή. Στην πραγματικότητα ο πλούτος της μαύρης ελίτ στηρίζεται στο σύστημα φτηνών μαύρων εργατικών χεριών από το οποίο στο παρελθόν και σήμερα επωφελείται αντίστοιχα η λευκή ελίτ.

Οπότε η κύρια συστημική πηγή πλουτισμού για την κυρίαρχη τάξη -η φτηνή μαύρη, έγχρωμη και ινδιάνικη εργασία- παρέμεινε στην θέση της και μετά την πτώση του απαρτχάιντ. Και στην πραγματικότητα ο πλούτος του μαύρου τμήματος της κυρίαρχης τάξης δημιουργήθηκε μέσω κρατικών πολιτικών και θέσεων από το 1994 και μετά που βασίστηκαν στην φτηνή μαύρη, έγχρωμη και ινδιάνικη εργασία, κάτι το οποίο φαίνεται ξεκάθαρα από την συμμετοχή των δισεκατομμυριούχων ηγετών του ANC όπως ο Cyril Ramaphosa στην βιομηχανία των ορυχείων. Αντίστοιχα και για το μαύρο τμήμα της κυρίαρχης τάξης ο πλούτος της προήλθε και συνεχίζει να προέρχεται ακριβώς από το ίδιο σύστημα εκμετάλλευσης (με αυτό του απαρτχάιντ). Έτσι λοιπόν για τη δημιουργία μιας μαύρης πλούσιας ελίτ η πλειοψηφία της μαύρης εργατικής τάξης υπόκειται μια διαρκή και σκληρή εκμετάλλευση κάτω από το κράτος του ANC.

Ο Ιμπεριαλισμός της Νότιας Αφρικής

Μια άλλη οικονομική πολιτική που συνεχίστηκε αναλλοίωτη ήταν οι σχέσεις της Ν. Αφρικής με τις γειτονικές χώρες η οποία και παρέμεινε ιμπεριαλιστική, ακόμα και αν ο Μαντέλα και άλλοι στο ANC ήθελαν μια πιο ενωμένη Αφρική. Στο μεγαλύτερο μέρος της ιστορίας της, η Ν. Αφρική κυριαρχούσε στην ευρύτερη περιοχή της νότιας Αφρικής, εξάγοντας τεράστιο πλούτο από αυτήν, πράγμα που πέτυχε μέσω της στρατιωτικής και πολιτικής της κυριαρχία στην περιοχή. Το

κεφάλαιο της ν. Αφρικής έχει υπό την ιδιοκτησία του ένα πολύ μεγάλο τμήμα της οικονομίας της ευρύτερης περιοχής και είναι ο μεγαλύτερος ξένος επενδυτής εκμεταλλευόμενη την εργατική τάξη και εξάγοντας μεγάλα κέρδη. Κάτω από την ηγεσία του ANC και την προεδρία του Μαντέλα αυτή η κατάσταση εντάθηκε περισσότερο πράγμα το οποίο για να μπορέσει να πετύχει το ANC συνέχισε να κυριαρχεί και να ελέγχει την περιοχή μετά το 1994. Και έτσι η υιοθέτηση του νεοφιλελευθερισμού από το κράτος της ν. Αφρικής είχε σαν αποτέλεσμα την περαιτέρω επέκταση του ρόλου του καπιταλισμού και του κράτους της ν. Αφρικής στην γύρω περιοχή. (Shawn Hattingh, 2012, "South Africa's role in Africa: An anarchist perspective," *South African Labour Bulletin*, vol 36 no 2).

Το κεφάλαιο της Ν. Αφρικής από το 1994 μπορούσε να κινηθεί οπουδήποτε στην ευρύτερη περιοχή και να εξάγει κέρδη και το κράτος της Ν. Αφρικής είχε και έχει την στρατιωτική δύναμη για να υποστηρίξει τις ανάγκες του κεφαλαίου. Όπως συνέβη και το 1997 όταν εισέβαλε στο Λεσότο, με σκοπό να προστατεύσει τα συμφέροντα των επενδυτών της Ν. Αφρικής στο φράγμα νερού του Λεσότο και για να διασφαλίσει πως η παροχή νερού από τα φυσικά δίκτυα του Λεσότο προς τις βιομηχανίες της ν. Αφρικής δεν θα τεθεί σε κίνδυνο. Επίσης το σύστημα της φτηνής εργασίας των μεταναστών από τις υπόλοιπες χώρες της περιοχής, που είναι το βασικό εργατικό δυναμικό των ορυχείων δεν αντιμετωπίστηκε ποτέ από τον Μαντέλα και το ANC. Μιας και αν αυτό συνέβαινε τα κέρδη από τα ορυχεία θα μειώνονταν, ελαττώνοντας έτσι τα κέρδη της λευκής κυρίαρχης τάξης σημαντικά, αλλά θέτοντας επίσης σε κίνδυνο και τον στόχο του ANC να δημιουργήσει ένα μαύρο τμήμα της κυρίαρχης τάξης.

Αναχαιτίζοντας τους αγώνες της εργατικής τάξης

Όσο το νέο μαύρο τμήμα της κυρίαρχης τάξης μεγάλωνε και συγκεντρωνόταν γύρω από το κράτος και την ηγεσία του Μαντέλα, έγιναν προσπάθειες να ελέγξουν και να κατευνάσουν τους αγώνες της εργατικής τάξης, και όπου αυτό δεν ήταν εφικτό, η κρατική βία χρησιμοποιήθηκε για να εκφοβίσει τους αγωνιζόμενους. Το παραπάνω είχε ως αποτέλεσμα το ANC να διαλύει οργανώσεις όπως η UDF και να ενσωματώσει ενεργά τους ηγέτες των οργανώσεων στο κράτος δίνοντάς τους ανώτερες θέσεις στο ANC ή κυβερνητικές θέσεις, ουσιαστικά εντάσσοντας τους στην κυρίαρχη τάξη.

Το COTASU αμφιταλαντευόταν όλο και περισσότερο ανάμεσα σε ένα κορπορατισμό και έναν θεσμοθετημένο κοινωνικό διάλογο, ο οποίος, παρά τις προσδοκίες του ίδιου του COTASU, αποδείχτηκε πιο πολύ ως ένα μέσο γραφειοκρατικοποίησης και αποδυνάμωσης των συνδικάτων, παρά ως ένα μέσο που θα έδινε τον λόγο σε όλα τα μέρη της εργατικής τάξης. Οι αρχηγοί του σε πολλές περιπτώσεις απέκτησαν κρατικές θέσεις, και στην ουσία η συνεργασία

μεταξύ του ANC και του COTASU παρείχε απλά ένα μέσο μεταφοράς προς τις κρατικές θέσεις για τα φιλόδοξα ηγετικά μέλη του COTASU. Ακόμα και σε αυτό το στάδιο η συνεργασία με το ANC σήμαινε απλά την είσοδο και την παρέμβαση του ANC στο εσωτερικό του COTASU, και την εισαγωγή του κομματισμού του ANC εντός του COTASU, αφού διάφορα τμήματα του ANC ζητούσαν την στήριξη του COSATU με αντάλλαγμα την πρόσβαση τους σε κρατικές θέσεις και συμβόλαια.

Όπου αυτή η μέθοδος δεν έφερνε τα επιθυμητά αποτελέσματα, όπως στις φοιτητικές διαδηλώσεις του 1995, η αστυνομία αναλάμβανε δράση με την χρήση δακρυγόνων, γκλοπ, ακόμη και πραγματικών σφαιρών, ενώ την ίδια βία εκτός από τους φοιτητές αντιμετώπισαν καταληψίες και απεργοί το 1994 και το 1995. Εκείνη την περίοδο ο Μαντέλα, παρά τις προηγούμενες δεσμεύσεις του για έναν αγώνα ενάντια στην αδικία δήλωνε πως οι “ανυπότακτες” διαδηλώσεις δεν μπορούσαν να γίνουν ανεκτές από το κράτος στην μετά απαρτχάιντ εποχή. Αυτό δεν αποτελούσε κάποια ηθική προδοσία του Μαντέλα, αλλά ήταν σε πλήρη συμφωνία με την πολιτική των διαταξικών συμμαχιών, η οποία απαιτούσε μια κάποια “εξισορρόπηση” μεταξύ των διαφόρων τάξεων, και έτσι έθετε ισχυρούς περιορισμούς στις απαιτήσεις της εργατικής τάξης.

Συμπέρασμα

Αναμφισβήτητα ο Νέλσον Μαντέλα συνέβαλε και ο ίδιος έκανε θυσίες στον αγώνα ενάντια στο απαρτχάιντ. Όμως είναι εξίσου σημαντικό να αντιληφθούμε γιατί και πως οι ελπίδες εκατομμυρίων ανθρώπων για σοσιαλισμό στην Ν. Αφρική συντρίφθηκαν, και γιατί η Ν. Αφρική παραμένει η χώρα με τις μεγαλύτερες ανισότητες στον κόσμο. Μέσω αυτού μπορούμε να εξάγουμε πολλά συμπεράσματα, όπως το πόσο σημαντικό είναι οι αγώνες να στηρίζονται στην άμεση δημοκρατία, το πως σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να παραχωρούμε την εξουσία σε μια ηγεσία (ακόμα και αν είναι του διαμετρήματος του Μαντέλα), και πως ο ενστερνισμός του καπιταλισμού και της κρατικής εξουσίας, τα οποία ήταν και τα δυο βασικά στο ιστορικό εγχείρημα του ANC, δεν μπορούν να προσφέρουν την πραγματική ελευθερία και ισότητα στην πλειοψηφία (ακόμα και όταν σε αυτό το κράτος ηγείται ο Μαντέλα). Αντιθέτως τα μέτρα αυτά δημιουργούν συνθήκες που συνεχώς υπονομεύουν την οικονομική και κοινωνική ισότητα, όπως και την δυνατότητα μιας συμμετοχικής δημοκρατίας και λήψης αποφάσεων από την βάση.

[Πηγή:

http://www.anarkismo.net/article/26540?author_name=Lucien+van+der+Walt&

halastor.blogspot.com

μετάφραση kostav